

# فهرست

## ■ دین و زندگی (۱)

درس ۱: هدف آفرینش	۸
درس ۲: پرپرواز	۱۳
درس ۳: خود حقیقی	۱۸
درس ۴: پنجره‌ای به روشنایی	۲۱
درس ۵: آینده روشن	۲۶
درس ۶: منزلگاه بعد	۳۱
درس ۷: واقعه بزرگ	۳۶
درس ۸: فرجام کار	۴۰
درس ۹: آهنگ سفر	۴۶

## ■ دین و زندگی (۳)

درس ۱: اعتماد بر او	۵۱
درس ۱۱: دوستی با خدا	۵۵
درس ۱۲: یاری از نماز و روزه	۶۰
درس ۱۳: فضیلت آراستگی	۶۸
درس ۱۴: زیبایی پوشیدگی	۷۳

## ■ دین و زندگی (۲)

درس ۱: هدایت الهی	۷۹
درس ۲: تداوم هدایت	۸۰
درس ۳: آخرین پیامبر	۸۷
درس ۴: معجزه جاویدان	۹۲
درس ۵: مسئولیت‌های پیامبر	۹۷
درس ۶: پیشوای اسوه	۱۰۳
درس ۷: امامت، تداوم رسالت	۱۰۹
درس ۸: جان و جانشین پیامبر (ص)	۱۱۵
درس ۹: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و ...	۱۲۲

درس ۱۰: احیای ارزش‌های راستین	۱۳۳
درس ۱۱: جهاد در راستای ولایت ظاهری	۱۳۷
درس ۱۲: عصر غیبت امام زمان (ع)	۱۴۳
درس ۱۳: در انتظار ظهور	۱۴۷
درس ۱۴: مرجعیت و ولایت فقیه	۱۵۶
درس ۱۵: رهبری و مردم	۱۶۲
درس ۱۶: عزت نفس	۱۶۹
درس ۱۷: زمینه‌های پیوند	۱۷۶
درس ۱۸: پیوند مقدس	۱۸۱

### تفکر و اندیشه

درس ۱: هستی‌بخش	۱۸۶
درس ۲: یگانه بی‌همتا	۱۸۷
درس ۳: توحید و سبک زندگی	۱۹۵
درس ۴: فقط برای تو	۲۰۵
درس ۵: قدرت پرواز	۲۱۲
درس ۶: سنت‌های خداوند در زندگی	۲۲۱

### در مسیر

درس ۷: در گرو کار خویش	۲۲۹
درس ۸: بازگشت	۲۳۶
درس ۹: احکام الهی در زندگی امروز	۲۳۷
درس ۱۰: پایه‌های استوار	۲۴۴
درس ۱۱: عصر شکوفایی	۲۵۱
درس ۱۲: نگاهی به تمدن جدید	۲۵۷
درس ۱۳: مسئولیت بزرگ ما	۲۶۳

## اعتماد بر او

## دورنما

یکی از راه‌های تقویت عزم و اراده، توکل کردن به خداوند است. در این درس با «حقیقت توکل» و «شرایط توکل حقیقی» آشنا می‌شویم، سپس به بیان رابطه میان تصمیم و توکل می‌پردازیم.

## حقیقت توکل بر خدا

■ توکل بر خدا به معنی اعتماد به خداوند و سپردن نتیجه کارها به اوست.

آیه ۳۶ سوره زمر

﴿أَيَسَّ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ؟﴾ آیا خداوند برای بنده‌اش کافی نیست؟

■ مفهوم آیه: خداوند، تکیه‌گاهی مطمئن و کافی برای انسان است. انسان متوکل، خداوند را تکیه‌گاه مطمئن خود می‌یابد و در عین عمل به وظایف، آموزش را به خداوند واگذار می‌کند و خود را تحت حمایت خداوند قرار می‌دهد.

آیه ۳ سوره طلاق

﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾  
﴿إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ﴾  
آن کس که به خدا توکل کند، خداوند او را بس است، خداوند امر خویش را به سرانجام می‌رساند.

■ مفهوم آیه: خداوند برای توکل‌کنندگان کافی است و کار آنان را به سرانجام می‌رساند.

■ انسان متوکل می‌داند که در صورت انجام وظیفه، هر نتیجه‌ای به دست

آید، به صلاح اوست، حتی اگر خود او به آن مصلحت آگاه نباشد؛ زیرا خداوند آینده‌ای را می‌بیند که ما نمی‌بینیم و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما آن را درک نمی‌کنیم. در این مواقع خداوند که از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است، آن چیزی را برایمان رقم می‌زند که خیر و صلاح ماست.

#### آیه ۲۱۶ سوره بقره

﴿وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ  
وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾  
چه بسا چیزی را ناپسند می‌دانید در حالی  
که برای شما خوب است و چه بسا چیزی را  
دوست می‌دارید که برای شما شر و بدی است.

مفهوم آیه: گاهی انسان به مصلحت خویش آگاه نیست؛ در حالی که خداوند صلاح کار او را بهتر می‌داند.

#### حدیث حضرت علی

«خداوندا، تو با آنان که به تو بیشتر عشق می‌ورزند، بیش از دیگران انس می‌گیری و برای اصلاح کار آنان که بر تو توکل می‌کنند، از خودشان آماده‌تری. اسرار ایشان را می‌دانی و بر اندیشه‌هایشان آگاهی. اگر تنهایی، آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فروبارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند، چون می‌دانند سررشته کارها به دست توست.»

### توکل کردن به غیر خدا

از آن‌جا که کسی جز خداوند به مصلحت بندگان، آگاه نیست و از آن‌جا که اگر خداوند بخواهد به کسی خیر یا زیانی برساند، دیگران نمی‌توانند مانع آن خیر یا زیان شوند، توکل کردن بر دیگران فایده‌ای ندارد و صحیح نیست.

﴿ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ، هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ ﴾  
 بگو چه می‌گویید درباره آن چه جز خدا می‌خوانید؟ اگر خدا خواهد که به من زبانی رسد، آیا آنان دورکننده گزند او هستند؟ یا اگر رحمتی برای من خواهد، آیا آنان بازدارنده رحمت او هستند؟ بگو خدا برای من کافی است و توکل‌کنندگان بر او توکل می‌کنند.

مفهوم آیه: ■ خداوند برای توکل‌کنندگان کافی است و نمی‌توان به غیر خدا توکل کرد.

■ علت اختصاص توکل بر خدا، توانایی و قدرت او در خیررسانی و دفع گزند است.

### شرایط توکل حقیقی

① فقط گفتن «خدایا، بر تو توکل می‌کنم.» کافی نیست. انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. حدیث امام صادق علیه السلام: «خداوند به داوود علیه السلام وحی کرد: هر بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه آسمان‌ها و زمین و هر آنچه در آن‌هاست، علیه او برخیزند.»  
 مفهوم حدیث: نتیجه توکل حقیقی به خدا، چاره‌جویی خداوند از کار توکل‌کنندگان است.

② زمانی توکل کردن درست است که انسان مسئولیت خود را به خوبی انجام دهد؛ یعنی: (۱) اندیشه خود را به کار گیرد. (۲) با دیگران مشورت کند. (۳) بهترین راه ممکن را انتخاب کند. (۴) با عزم و اراده محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کند.

- توکل جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است.

### حدیث پیامبر اکرم ﷺ

پیامبر اکرم ﷺ در پاسخ به مردمی که اهل کار نبودند و می‌گفتند: «ما توکل‌کنندگان بر خدا هستیم.» فرمود: «نه، بلکه شما سربار دیگران هستید.»

مفهوم حدیث: توکل صرف بر خدا و انجام‌دادن مسئولیت‌های خود، نتیجه‌ای جز سربار دیگران شدن ندارد. / لزوم انجام مسئولیت در کنار توکل کردن بر خدا

### ◀ بیت مرتبط:

گر توکل می‌کنی در کار کن  
کشت کن، پس تکیه بر جبار کن

مفهوم بیت: لزوم انجام مسئولیت در کنار توکل کردن بر خدا توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راهیابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره جوید؛ زیرا این ابزار و اسباب، بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آنها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است.

### تصمیم‌وتوکل

نوجوانی و جوانی، دوران تصمیم‌های بزرگ است. هر چه عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. در دوره نوجوانی نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد به خداوند حس می‌شود؛ (معلول) زیرا این دوره، دوران تصمیم‌ها و آرمان‌های بزرگ است؛ آرمان‌هایی از نوع پرواز. (علت)

# رهبری و مردم

## دورنما

پس از آشنایی با شیوه رهبری در جامعه اسلامی عصر غیبت، لازم است با وظایف و مسئولیت‌های رهبر جامعه اسلامی در برابر مردم و وظایف مردم در برابر رهبر آشنا شویم.

## مردم‌سالاری دینی

- انسان‌ها از همان آغاز زندگی اجتماعی، نیاز به داشتن حکومت و حاکم را درک کردند.
- با گسترش جوامع بشری و بیشتر شدن تجربه‌ها (علت) شکل حکومت‌ها نیز متنوع شد. (معلول)

## اسلام حکومتی را پیشنهاد می‌کند که

- ۱) قوانین آن، از جمله ویژگی‌های رهبر براساس دین باشد.
- ۲) با حضور و دخالت مردم به وجود آمده باشد.
- ۳) با رأی و دخالت مردم پیش رود.

جمهوری: نقش رأی و دخالت مردم در حکومت اسلامی: عمل براساس قوانین اسلام

## تفاوت مردم‌سالاری دینی با حکومت‌های غربی

### ۱ تفاوت اساسی

جمهوری اسلامی براساس قوانین اسلام تشکیل و اداره می‌شود.

■ به طور مثال براساس دستورات خداوند، علاوه بر تلاش برای رفاه مردم، می‌کوشد که کمال حقیقی و سعادت اخروی مردم را مورد توجه قرار دهد.

سایر حکومت‌های دموکراتیک، هدف خود را بیشتر، بر آوردن تمایلات دنیایی مردم قرار داده و نسبت به ارزش‌های الهی کم‌توجه‌اند.

۲ برقراری عدالت اجتماعی برای کم‌کردن فاصله طبقاتی، یکی از وظایف حکومت اسلامی است، اما دموکراسی‌هایی که بر پایه نظام سرمایه‌داری شکل گرفته‌اند به این اصل بی‌توجه‌اند.

### وظایف رهبر

ولی فقیه به عنوان نایب و جانشین رسول خدا ﷺ و امامان علیهم‌السلام و وظیفه رهبری جامعه را بر عهده می‌گیرد و می‌کوشد تا با پیروی از آن بزرگواران و سرمشق قرار دادن آن‌ها، جامعه را اداره کند.

آیه ۱۵۹ سوره آل عمران

﴿ فِيهَا رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ لِيَنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴾

به مهر الهی با آنان نرم شدی؛ اگر تندخو و سخت‌دل بودی، از گرد تو پراکنده می‌شدند؛ پس از آنان در گذر و برای آنان آمرزش طلب کن و در کار با آن‌ها مشورت کن و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن که خدا توکل‌کنندگان را دوست دارد.

مفهوم آیه: بیان مسئولیت‌های رهبری: ۱ مهربانی با مردم ۲ بخشیدن خطاهای مردم و طلب آمرزش برای آنان ۳ مشورت با مردم ۴ عمل با تصمیم‌گیری قاطع و توکل بر خدا

آیه ۱ سوره احزاب

﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَلَا الْمُنافِقِينَ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾  
 ای پیامبر، از خدا پروا کن و از کافران و منافقان اطاعت مکن که خداوند، دانای حکیم است.

مفهوم آیه: بیان مسئولیت‌های رهبری: ۱ تقوا و پرهیزکاری ۲ حفظ استقلال جامعه و جلوگیری از نفوذ بیگانگان

**وظایف رهبر (ولی فقیه)**

۱- تلاش برای اجرای احکام و دستورات الهی در جامعه

کوشش برای اداره جامعه مطابق با دستورات دین و خارج نشدن مردم از مسیر قوانین الهی.

■ انجام این کار ممکن است سبب نارضایتی برخی از مردم شود، اما نتیجه‌اش رستگاری مردم است (علت)؛ پس باید با قاطعیت پیگیری شود. (معلول)

۲- حفظ استقلال کشور و جلوگیری از نفوذ بیگانگان

**رهبر با:**

دعوت مردم به استقامت و پایداری

بستن راه‌های سلطه بیگانگان

عزت و استقلال کشور را در برابر کشورهای سلطه‌جو و قدرت طلب حفظ می‌کند.

۳- تصمیم‌گیری بر اساس مشورت

رهبر باید با مشورت با نخبگان و نهادهای مختلف تصمیم‌های لازم را در جهت پیشرفت و عدالت و تعالی کشور بگیرد.

۴- ساده‌زیستی

رهبر نباید به دنبال توسعه مال و ثروت و تشکیل زندگی اشرافی و تجملاتی حتی از طریق مشروع باشد. رهبر با الگو قراردادن اولیای دین همواره زندگی ساده را دنبال می‌کند.



## وظیفه مردم نسبت به رهبر

### ۱- وحدت و همبستگی اجتماعی

همبستگی اجتماعی (علت) ← قوی شدن کشور و دادن امکان اجرای برنامه‌های اسلامی به رهبر (معلول)

تفرقه و پراکندگی (علت) ← از پای درآمدن حکومت تسلط سلطه‌گران (معلول)

### ۲- استقامت و پایداری در برابر مشکلات

مردم باید با استقامت خود، فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و خارجی را برای رهبر فراهم کنند.

### ۳- افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی

■ لازمه تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر دنیا اطلاع از شرایط سیاسی و اجتماعی جهان است.

■ عملکرد ما باید به گونه‌ای باشد که کم‌ترین آسیب را ببینیم و بیشترین ضربه را به دشمنان و مستکبران بزنیم.

### ۴- مشارکت در نظارت همگانی

۱- فرمان خداوند: همه افراد جامعه اسلامی نسبت به یکدیگر مسئولند؛ مانند سوارشدگان در کشتی

۲- در صورت رواج گناهان در جامعه، علاوه بر عذاب گناه‌کاران، سایر افراد نیز که در برابر آن سکوت کرده‌اند نیز مسئولند و باید پاسخگو باشند.

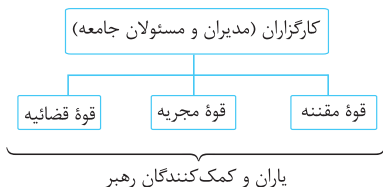
نتیجه: ضرورت نظارت ما بر فعالیت‌های اجتماعی و انجام درست وظیفه امر به معروف و نهی از منکر (نظارت همگانی)

■ این مشارکت (نظارت همگانی) (علّت) سبب می‌شود که رهبر همهٔ افراد جامعه را پشتیبان خود بداند و هدایت جامعه به سوی وظایف اسلامی برای او آسان‌تر شود. (معلول)

#### ◀ ۵- اولویت دادن به اهداف اجتماعی

توانایی گذشتن از منافع فردی در برابر اهداف اجتماعی، کمک خوبی به حکومت و رهبری است که بتوانند در ادارهٔ جامعه موفق‌تر باشند.

#### | وظیفهٔ کارگزاران



■ اگر کارگزاران وظیفهٔ خود را به درستی بشناسند و به درستی هم اجرا کنند (علّت) ← اعتماد مردم به حکومت روزبه‌روز بیشتر می‌شود. (معلول)

■ عملکرد نادرست کارگزاران سبب (علّت) ← افزایش و انباشته‌شدن مشکلات و ناکارآمدی حکومت خواهد شد. (معلول)

■ امیرالمؤمنین علیه‌السلام در «عهدنامهٔ مالک‌اشتر» حکیمانه و عالمانه مسئولیت کارگزاران را بیان کرده است. عهدنامهٔ مالک‌اشتر ← نشان‌دهندهٔ عظمت فکر و درایت حضرت علی علیه‌السلام در کشورداری است.

### وظیفه کارگزاران با توجه به عهدنامه مالک اشتر

عَلت	وظیفه
مردم یا برادر دینی تو هستند یا در آفرینش همانند تو	با همه دوست و مهربان بودن
با وجود رضایت عمومی خشم خواص به تو آسیبی نمی زند اما با خشم عمومی رضایت خواص ندارد.	رضایت عموم مردم را در نظر داشتن نه رضایت خواص
مدیر جامعه باید در پوشاندن عیب مردم بکوشد.	دور کردن عیب جوین
محرومان پیش از همه به عدالت نیازمندند.	انتخاب افراد مورد اطمینان و تحقیق در مورد محرومان و رفع مشکلات آنها
دشمن گاهی از این راه تو را غافلگیر می کند.	غافل نبودن از پیمان شکنی دشمن
سخن چین در لباس نصیحت ظاهر می شود اما خیانتکار است.	شتاب نکردن در قبول و تصدیق سخن چین
در انجام دادن کارها روحیه تو را سُست می کند.	مشورت نکردن با فرد ترسو
در غیر این صورت نیکوکاران به کار خیر بی رغبت و بدکاران به کار بد، تشویق می شوند.	یکسان ندانستن نیکوکار و بدکار

### آمادگی برای حکومت جهانی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه

#### برقراری حکومت اسلامی

- ① یک ضرورت اساسی در اجرای احکام اسلامی است.
- ② به مؤمنان و منتظران امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الیه فرصت می دهد که در

حد توان، آنچه را که برای ظهور لازم است، فراهم سازند.

### مستکبران جهان امروز

- ① با استفاده از قدرت و امکانات خود به دنبال سرکوب اندیشه مهدویت و اصل و اساس دینداری‌اند.
- ② عدالت‌خواهان را سرکوب می‌کنند.
- ③ با تبلیغات فراوان و فرهنگ‌سازی، اصل امامت و عقیده به ظهور امام را زیر سؤال می‌برند تا ← آینده جهان را مطابق خواسته‌های خود شکل دهند.

### ◀ یکی از مصداق‌های دقیق انتظار فرج

ولایت و حکومت اسلامی قلعه محکمی است که منتظران ظهور امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف به پشتوانه آن می‌توانند خود را برای ظهور آماده کنند.

# هستی‌بخش

«دورنما»

همهٔ ما انسان‌ها وقتی به خود و پدیده‌های پیرامونمان می‌اندیشیم به این نکته پی می‌بریم که وجود و هستی ما نیازمند یک پدیدآورنده‌ای است که خودش بی‌نیاز و وجودش از خودش باشد. در این درس با استدلال منطقی به این نتیجه می‌رسیم که این وجود بی‌نیاز، خداوند است.

## نیازمندی جهان / موجودات به خدا در پیدایش

هر کدام از ما بر اساس فطرت خویش:

- ① خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم.
- ② می‌دانیم در جهانی زندگی می‌کنیم که آفریننده‌ای حکیم آن را هدایت می‌کند و به موجودات مدد می‌رساند.

■ در عین داشتن شناخت اولیه از خدا، قرآن کریم ما را به معرفت عمیق‌تر دربارهٔ خداوند فرامی‌خواند و راه‌های گوناگون برای درک وجود او و شناخت صفات و افعالش به ما نشان می‌دهد.

### ◀ استدلال (اثبات نیازمندی به خدا در پیدایش)

مقدمهٔ اول: هر گاه به خود و سایر موجودات نظر کنیم، درمی‌یابیم که وجود و هستی ما از خودمان نبوده و نیست.

مقدمهٔ دوم: پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست، ضرورتاً برای موجود شدن نیازمند پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد.

## ابیات مرتبط

ذاتِ نایافته از هستی، بخش  
چون تواند که بود هستی بخش  
خشک ابری که بود ز آب تهی  
ناید از وی صفت آب‌دهی

مفهوم ابیات: نیازمندی پدیده‌ها به پدیدآورنده‌ای بی‌نیاز  
■ یک موجود فقط در صورتی در موجودبودن نیازمند به دیگری نیست  
که خودش ذاتاً موجود باشد **در این صورت** ← چنین چیزی دیگر پدیده  
نیست و نیاز به پدیدآورنده ندارد؛ همواره بوده و خواهد بود.

**«نتیجه»** ما و مجموعه پدیده‌های جهان در پدیدآمدن و هستی یافتن  
به آفریننده‌ای نیازمندیم که به ما هستی بدهد و ما را پدید آورد؛ آن  
آفریننده‌ای که خودش دیگر پدیده نباشد و سرچشمه پیدایش هستی  
باشد. این موجود برتر و متعالی، «خدا» نامیده می‌شود.

**«یک پرسش»** چرا همه موجودات به آفریننده نیاز دارند، اما خداوند  
نیازمند آفریننده دیگری نیست؟

**«پاسخ»** خداوند، پدیده نیست بلکه ذاتاً موجود است و می‌دانیم  
وجودی که ذاتاً موجود باشد به پدیدآورنده نیاز ندارد.

## نیازمندی جهان به خدا در بقا

تفاوت بنیادی میان رابطه جهان با خالق و رابطه بتا با مسجد، با تحلیل  
این دو رابطه قابل درک است.

### «رابطه بتا با مسجد»

۱ مسجد از مصالح ساختمانی مانند: خاک، سیمان و آهن تشکیل شده  
که هیچ کدام از آن‌ها را بتا نمی‌سازد.

- ۲ هر کدام از این مصالح خواصی دارند که ربطی به بتا ندارد.
- ۳ کاری که بتا می کند حرکت‌هایی است که برای جابه‌جا کردن مواد و چینش آن‌ها انجام می‌دهد.

### ◀ رابطه جهان با خالق

- ۱ خداوند خالق سیمان، گچ و بتاست.
- ۲ وجود و خواص آن‌ها وابسته به خداست که هر لحظه خداوند اراده کند آن‌ها از بین می‌روند و ساختمان متلاشی می‌شود (علت)؛ به همین جهت جهان همواره به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود. (معلول)

**«مثال»** رابطه خداوند با جهان، تا حدودی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است، همین‌که مولد متوقف می‌شود جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن خاموش می‌شوند.

**«نتیجه»** مسجد با ساخته شدن، از بتا بی‌نیاز می‌شود؛ اما موجودات پس از پیدایش هم به همان اندازه به خداوند نیازمند هستند که در لحظه پیدایش به او نیاز دارند. به همین دلیل: موجودات دائماً با زبان حال به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند و خداوند هم دائماً به آن‌ها هستی می‌بخشد.

### ایات مرتبط

ما چو ناییم و نوا در ما ز توست  
ما چو کوهیم و صدادر ما ز توست  
ما که باشیم ای تو ما را جان جان  
تا که ما باشیم با تو در میان  
ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما  
تو وجود مطلق فانی‌نما  
ما همه شیران ولی شیر علم  
حمله‌مان از باد باشد دم‌بدم

مفهوم آیات: انسان‌ها (و همه موجودات) از ازل نیازمند خداوند بوده‌اند و عرض نیاز به درگاه وجود ابدیش می‌کنند؛ هر چند انسان‌ها (و هر مخلوقی) به درگاه خداوند عرض نیاز هم نکنند، خداوند خود نیاز مخلوقش را می‌داند و به او عطا می‌کند.

### آیه ۱۵ سوره فاطر

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴾  
ای مردم شما به خداوند نیازمند هستید و خداست که بی‌نیاز و ستوده است.

مفهوم آیه: ۱ نیازمندی انسان به خدا در پیدایش و بقا  
۲ چون خداوند بی‌نیاز است می‌تواند پاسخگوی نیازهای انسان باشد.

### آیه ۲۹ سوره الرحمن

﴿ يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴾  
هر آنچه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می‌کنند، او همواره دست‌اندرکار امری است.

مفهوم آیه: موجودات پیوسته از خداوند درخواست رحمت دارند؛ زیرا پس از پیدایش نیز به اندازه لحظه پیدایش به خداوند نیازمندند و خداوند در هر لحظه به آن‌ها هستی می‌بخشد.

### آگاه‌ی، سرچشمه بندگی

میزان درک وابستگی به خدای بی‌نیاز در انسان‌ها:

- انسان‌های ناآگاه: توجه به نیاز دائمی به خداوند ندارند.
- انسان‌های آگاه: ■ دائماً لطف و رحمت خدا را مشاهده می‌کنند.
- خود را پیوسته نیازمند عنایت او می‌دانند.



## دین و زندگی دوازدهم انسانی : درس ۱

هر چه معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا بیشتر شود «افزایش خودشناسی» ←	↓ علت
به نیازش به خدا آگاه تر می شود ← «درک بیشتر فقر و نیاز»	↑ معلول ↓ علت
عجز و بندگی خود را بیشتر ابراز می کند ← «افزایش عبودیت و بندگی»	↑ معلول

### حدیث پیامبر ﷺ

«اللَّهُمَّ لَا تَكُنْ لِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» : خدایا مرا چشم به هم زدن به خودم وامگذار.

مفهوم حدیث: خارج شدن از راه بندگی و عبودیت و فراموش کردن ذات خداوند باعث محروم شدن از رحمت الهی می شود.

### نور هستی

نور آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایش و آشکار شدن چیزهای دیگری می شود.

نورهای معمولی (نور خورشید، لامپ و این قبیل نورهای طبیعی) که منشأ مادی دارند، هم این خاصیت را دارند، اما خداوند از این قبیل نورهای طبیعی نیست؛ چون خداوند جسمانی نیست تا نوری از این قبیل باشد.

### نور بودن خداوند به چه معناست؟

خداوند نور هستی است؛ یعنی ← تمام موجودات، وجود خود را از او می گیرند و وجودشان به وجود او وابسته است و هر موجودی در حد خودش تجلی بخش خداوند و نشانگر صفات اوست.

### آیه ۳۵ سوره نور

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ خداوند نور آسمانها و زمین است.

مفهوم آیه: خداوند همانند نوری در آسمانها و زمین سبب پیدایی و آشکاری است و به موجودات جهان، هستی می بخشد.

بیت مرتبط

دلی کز معرفت نور و صفا دید  
به هر چیزی که دید اول خدا دید

مفهوم بیت: هر انسانی که دارای معرفت است و خود را نیازمند خدا می‌داند، در تمام پدیده‌های جهان وجود خدا را درک می‌کند.

ابیات مرتبط

به صحرا بنگرم صحرا تو بینم  
به دریا بنگرم دریا تو بینم  
به هر جا بنگرم کوه و درودشت  
نشان از قامت رعنا تو بینم

مفهوم ابیات: هر چیزی که انسان در اطراف خود می‌بیند همه در حد خود، تجلی‌بخش خداوند هستند. اگر با معرفتی عمیق به خود و دیگر پدیده‌های جهان نگاه کنیم، همه آن‌ها را نشان از وجود خدا می‌دانیم.

حدیث امام علی

«ما رَأَيْتُ شَيْئاً إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ، وَ بَعْدَهُ، وَ مَعَهُ»  
هیچ چیزی را ندیدم مگر این‌که خداوند را قبل، بعد و با آن دیدم.

مفهوم حدیث: هر انسانی که از معرفت عمیق برخوردار است، تمام پدیده‌های جهان را نشانی از وجود خدا می‌بیند.

این‌که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند معرفتی عمیق و والاست که ممکن است ابتدا مشکل به نظر آید؛ اما هدفی قابل دسترسی است؛ مخصوصاً برای جوانان <sup>زیرا</sup> پاک‌ی و صفای قلب دارند.

## ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند

موضوعاتی که انسان می‌خواهد در مورد آن‌ها تحقیق کند.

موضوعات نامحدود: موضوعاتی که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را ندارد.

زیرا

لازمه شناخت هر چیز احاطه و دسترسی به آن است و ما به دلیل محدودیت ذهنی نمی‌توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم.

مانند

خداوند چنین حقیقتی است. او حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه ذهن ما نمی‌تواند به این حقیقت احاطه پیدا کند و ذات او را شناسایی نماید.

موضوعات محدود: موضوعاتی که در محدوده شناخت ما قرار می‌گیرند و در واقع ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات آن‌ها را دارد.

زیرا

همه آن‌ها اموری محدود هستند.

مانند

گیاهان، حیوانات، ستارگان، کهکشان‌ها، حتی کهکشان‌های بسیار دور هم ممکن است روزی شناسایی شوند.

**«نتیجه»** با این‌که ما به وجود خداوند و آفریدگار جهان پی می‌بریم و صفات و اسماء او را می‌توانیم بشناسیم، اما نمی‌توانیم چیستی و ذات او را دریابیم.

حدیث پیامبر ﷺ

«تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ»  
در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.

مفهوم حدیث: فهمیدن ذات و چیستی خداوند در حد عقل و فکر انسان نیست.

تفاوت‌های رابطهٔ خدا و جهان با رابطهٔ ساعت‌ساز و ساعت‌ساز و شباهت‌های ظاهری	
رابطهٔ ساعت و ساعت‌ساز	رابطهٔ خدا و جهان
۱ ساعت پس از ساخته‌شدن به ساعت‌ساز نیازمند نیست.	۱ جهان پس از آفریده‌شدن به خدا نیازمند است.
۲ در ساخت ساعت ممکن است نقصی وجود داشته باشد.	۲ در خلقت جهان هیچ نقصی وجود ندارد.
۳ ساعت در بقا به ساعت‌ساز نیازمند نیست.	۳ خالق جهان (خدا) دائماً به جهان و موجوداتش هستی می‌بخشد.

### یک پرسش

چگونه می‌توان خدا را دید؟

**«پاسخ»** خداوند با چشم ظاهری ما دیده نمی‌شود؛ زیرا چشم ما فقط برخی از امور مادی را می‌تواند درک کند یعنی حتی قادر به درک همهٔ امور مادی نیست؛ در حالی که خداوند از امور مادی برتر است.

آیهٔ ۱۰۳ سورهٔ انعام

﴿لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾  
چشم‌ها او را در نمی‌یابند و اوست که دیدگان را درمی‌یابد و او لطیف آگاه است.

مفهوم آیه: ناتوانی چشم مادی در دیدن خدا  
ابیات مرتبط:

به بینندگان آفریننده را  
نبینی، مرنجان دو بیننده را  
نیابد بدو نیز اندیشه راه  
که او برتر از نام و از جایگاه

■ دیدن خداوند با قلب و ملاقات با او امکان‌پذیر و از برترین هدف‌های زندگی است.  
ابیات مرتبط:

دوست نزدیک‌تر از من به من است  
وین عجب‌تر که من از وی دورم  
چه کنم با که توان گفت که دوست  
در کنار من و من مهجورم